

נשיא ומייסד
הרב שאול ישראלי זצ"ל

מופק בסיוע של:
ההסתדרות הציונית העולמית
המחלקה לשירותים רוחניים בתפוצות

חֶמְדָּה יָמִיִּם HEMDAT YAMIM

סוכות תש"ע

פרשת שבוע

למי האלפים ולמי הרבבות?

הרב יוסף כרמל, ראש כולל "ארץ חמדה"

שתי שאלות הנהגה נדונו בחלקו השני של ספר בראשית. הראשונה: מי מבניו של יעקב יהיה המנהיג הבא של המשפחה וממילא של האומה לדורות? המועמדים היו ראובן, שמעון, לוי יהודה ויוסף.

השניה הייתה: מי מבניו של יוסף השליט במצרים ומכח כך בעולם כולו, יהיה המנהיג הבא וירש את כח ההנהגה לדורות? החלומות של יוסף הפכו למציאות, הוא המשביר וכל האחים משתחווים לו. לא רק המשפחה משתחוה לו, אלא, לכאורה (גם השמש וגם הירח) כל העולם כולו בהנהגת המצרים.

המציאות בשטח לא השאירה ספקות. בברכתו של יעקב לבניו אומנם יש הבטחה גם להנהגה של יהודה אבל היא מסויגת בדרך לא ברורה: "עד כי יבא (שילה) שילו וְלוֹ יִקְהָת עַמִּים" (בראשית מ"ט ז). גם כאן יש רמז ליוסף.

השאלה בדבר יורשו של יוסף כמנהיג מוכרעת על ידי שכול ידיו של יעקב והכרזתו:

"יַדְעֵתִי בְּנֵי יִדְעֵתִי גַם הוּא יִהְיֶה לְעַם וְגַם הוּא יִגְדֹל וְאוֹלָם אַחִיו הַקָּטָן יִגְדֹל מִמֶּנּוּ וְזָרְעוֹ יִהְיֶה מְלֵא הַגּוֹיִם: וַיְבָרְכֶם בְּיָוֶם

הַהוּא לְאִמּוֹר בְּךָ יִבְרַךְ יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר יִשְׁמַךְ אֱלֹהִים כְּאֶפְרַיִם וְכַמְנַשֶּׁה וַיִּשָּׂם אֶת אֶפְרַיִם לְפָנֵי מְנַשֶּׁה" (שם מ"ח יט-כ).

מה שקרה בין מות יוסף לבין הופעתו של משה רבנו הלוי, כמנהיג, נשאר חתום וסתום מבחינת המקראות. רמזים שונים, בעיקר בספר דברי הימים, נתפרשו על ידי חז"ל על מאורעות שארעו בהקשר לשתי השאלות. היו מאבקי הנהגה בין צאצאיו של יהודה וכן מאבקי הנהגה בין צאצאיו יוסף. שבט אפרים ניסה לממש את מנהיגותו בנסיונות בוסר כושלים, להוציא את העם ממצרים.

משה רבנו בחר את יהושע, נשיא שבט אפרים, כיורשו ובכך הכריע (בכח נבואתו) בשתי השאלות. בני יוסף בראשות יהושע בן נון, הם שינהיגו את מהלך הכניסה לארץ. (אמנם לצידו של יהושע כלב בן יפונה מנהיגו של שבט יהודה). יהושע צאצאו של אפרים הוא המנהיג ולא צאצאו של מנשה הבכור.

גם בפרשת וזאת הברכה, מכריע משה רבנו בשאלות אלה. ברכתו של יהודה

"וְזֹאת לִיהוּדָה וַיֹּאמֶר שְׁמַע יִקְנֹק קוֹל יְהוּדָה וְאֵל עַמּוֹ תִּבְיָאֵנוּ יְדִיו רַב לוֹ וְעֵזר מִצָּרָיו תִּהְיֶה" (דברים ל"ג ז)

איננה כוללת סממני הנהגה ברורים. לעומת זאת יוסף מוגדר בברכה "לְקַדְקֵד נְזִיר אֶחָיו" הוא הבכור, הוא המוציא את העם כמלך למלחמה:

"בְּכֹר שׁוֹרוֹ הָדָר לוֹ וְקַרְנֵי רִאִם קַרְנָיו בְּהֵם עַמִּים יִנְגַח יַחְדָּו אֶפְסֵי אֶרֶץ (שם טז-יז)

והוא זה שמקבל את ברכת האבות. כך מוכרעת השאלה הראשונה. ההכרעה השניה מופיעה בהמשך הפסוק "וְהֵם רִבְבוֹת אֶפְרַיִם וְהֵם אֱלֹפֵי מְנַשֶּׁה" (שם). לאפרים הרבבות ולמנשה הבכור המודח רק האלפים.

כארבע מאות שנה מאוחר יותר, אחרי חורבן שילה, אחרי המאסה בהנהגת יוסף:

"וַיִּטֹּשׂ מִשְׁפַּחַן שְׁלוֹ ... וַיִּמָּאֵס בְּאֵהֶל יוֹסֵף וּבִשְׂבַט אֶפְרַיִם לֹא בָחַר" (תהילים ע"ח ס-סו)

הכריזו הנשים "הִכָּה שְׂאוֹל בְּאֱלֹפָיו וְדוֹד בְּרִבְבֵּיתָיו" (שמואל א' י"ח ז) וניבאו על המהפך. ההנהגה עברה לשבט יהודה.

לסוכה אנו מזמינים את שלשת האבות וגם את יוסף כרביעי, אבל האורח האחרון הוא דוד השביעי ואנו מתפללים: "הרחמן הוא יקים לנו את סוכת דוד הנופלת".

לע"נ רבי יעקב בן אברהם ועיישה סבג	לע"נ פרופ' אמריק דויטש ז"ל חבר העמותה	לע"נ הרב אשר וסרטיל ז"ל נלב"ע ט' כסלו תשס"ט
---	---	---

ERETZ HEMDAH

5 Ha-Mem Gimmel St. P.O.B 36236 Jerusalem 91360

Tel: 972-2-5371485 Fax: 972-2-5379626

Email: info@eretzhemdah.org

www.yeshiva.org.il

ארץ חמדה ע"ר

רח' המ"ג 5 ת.ד. 36236 ירושלים 91360

טל' 02-5371485 פקס: 02-5379626

web-site: www.eretzhemdah.org

ניתן לקרוא את הדברים גם באתר האינטרנט

חמדת הדף היומי עיונים בשולחן ערוך - חושן משפט, לאור הדף היומי

ט' - טו' תשרי, בבא בתרא לז-מג

מודעה במכר ובמתנה (מ עמוד ב)

הרב עופר לבנת

לע"י סבתנו מלכה טויבע בת הרב יעקב לייב

השבוע בדפי הדף היומי הגמרא (בבא בתרא דף מ) דנה באפשרות לבטל מתנה או מכירה על ידי "מסירת מודעה". מסירת מודעה לפני מכירה פירושה הודעה על כך שהמכר או המתנה נעשו מתוך הכרח=אונס ומטרת המודעה לבטלם. הגמרא אומרת שכאשר אדם מוסר מודעה לפני מכירה, על העדים הכותבים את שטר המודעה לדעת שהמוכר באמת אנוס ולכתוב זאת בשטר מודעה. אם לא כתבו זאת בשטר מודעה, המודעה פסולה והמכירה תקיפה. לעומת זאת, במתנה, העדים אינם צריכים לדעת שהנותן באמת אנוס. נשאלת השאלה, מה הטעם להבדל בין מכירה למתנה?

הרשב"ם (שם מ עמוד ב ד"ה גלוי) מסביר כי גם במתנה ה"אונס" הוא הכרחי כדי שהמודעה תהיה תקיפה. ההבדל בין מכר למתנה הוא שבמתנה אנחנו לא חוששים שהוא משקר, שכן אם הוא לא רוצה לתת, אין לו סיבה לתת אלא אם כן הוא באמת אנוס. לכן אנחנו מאמינים לנותן שהוא אנוס. לעומת זאת, במכר, יתכן שהמוכר אינו אנוס, אלא כעת הוא רוצה למכור כי הוא צריך כסף מזומן. הוא מוסר מודעה כדי שאם לאחר מכן יתפנה לו כסף מזומן הוא יוכל להוציא את המודעה ולבטל את המכר. לכן במכירה אנחנו חוששים שהמוכר לא היה אנוס ועל העדים להעיד על כך.

הרא"ש (ג, לב) והרמב"ם (מכירה י, ג) חולקים על הרשב"ם. לדעתם, במתנה, אפילו אם הנותן אינו אנוס המודעה תקיפה. הרא"ש מסביר שהסיבה היא שלגבי מתנה מספיק שהנותן מגלה את דעתו שהוא לא רוצה לתת. אין צורך שהנותן באמת יהיה אנוס. לעומת זאת, במכירה, אנחנו חוששים שהאדם באמת התכוון למכור כי הוא היה צריך כסף ומסר מודעה כדי שאם יהיה לו כסף הוא יוכל לבטל את המכירה. לכן רק אם אנחנו יודעים בוודאות שהוא היה אנוס למכור, המכירה בטילה.

הרמב"ם כאמור גם הוא סובר כמו הרא"ש, אך מדבריו משמע שיש הסבר נוסף להבדל בין מכירה למתנה. מתנה היא פעולה חד צדדית של הנותן. לכן הכול תלוי בדעתו של הנותן. לכן ברגע שהוא מודיע מראש שהוא לא באמת מתכוון לתת המתנה בטילה. לעומת זאת מכירה היא עסקה ששני הצדדים פעילים בה, המוכר והקונה. לכן אין באפשרות המוכר לבד לבטל את המכירה. רק אם הוא באמת מכר מתוך אונס הוא יכול לבטל את המכירה על ידי מסירת המודעה.

השולחן ערוך (חוי"מ רמב, א) פסק כדעת הרמב"ם והרא"ש שאם אדם מסר מודעה לפני נתינת מתנה, אף אם לא היה אנוס, המתנה בטילה.

שו"ת במראה הבזק

(מתוך ח"ג)

London, England

לונדון, אנגליה

תשרי תשנ"ד

מניין בני ארץ-ישראל ב"שמיני עצרת" המושך אליו מבני המקום

שאלה

הנני מכהן כשליח תנועת הנוער עזרא בלונדון. נמסר לי מפי שליחים דתיים באזור שנהוג מימים ימימה לערוך תפילות שמחת תורה ביום שהוא שמיני עצרת בחו"ל, כולל הקפות וסיום קריאת התורה. לתופעה זו יש הד רב ונמשכים אליה משום מה הרבה "יורדים". התפילה נערכת בפרהסיה. התפילה נערכת במרכז פא"י הנמצא בלב השכונה היהודית גולדרס גרין.

לכאורה נראה לי שיש בזה משום זלזול ביום טוב שני של גלויות. אולם בכל הספרים שראיתי מדובר רק על תפילות חול ביו"ט שני וכדומה, לעומת זאת כאן יש רק תוספת של שמחת תורה על שמיני עצרת.

תשובה

בני ארץ-ישראל הנמצאים בחו"ל יערכו בשמיני-עצרת מניין לעצמם, בקריאת פרשת וזאת הברכה¹ ובהקפות². אבל יש להודיע ולפרסם שהמניין אינו מיועד לבני המקום או ל"יורדים" וכי הם עלולים להפסיד קריאת-התורה של שמיני-עצרת, ולבוא לידי זלזול של שמחת-תורה והקפותיה.

¹ בנוגע לשינוי בתפילה ובקריאת-התורה שנוהגים בני ארץ-ישראל בחו"ל דנו הפוסקים הן מצד "זלזול ביו"ט" הן מצד בעית ה"מחלוקת". בעית זלזול ביו"ט שייכת רק לגבי תפילת חול ביו"ט שני (עיין שו"ת "הר צבי" או"ח ח"ב סי' עח; "יו"ט שני כהלכתו" פרק ג הערה לא), ולא בשינויים בתפילה ובקריאת-התורה של יו"ט ראשון עצמו, ולכן בנדון דידן לא שייכת בעיה זו. בבעית ה"מחלוקת" כבר נהגו למעשה וכו' להתיר מניין של בני חו"ל בארץ-ישראל ביו"ט שני, אף-על-פי שכאן הוי חול-המועד או יום חול רגיל, ולא אסרו מצד "מחלוקת" (עיין שו"ת "אבקת רוכל" סי' כו שכתב, שבתפילה אין חשש של מחלוקת, ועיין ב"שערי יצחק" כלל י שכתב, שבמניין נפרד אין בעיה של מחלוקת. ועיין בספר "יו"ט שני כהלכתו" בפרק ב סעיף ב ובהערה ו אריכות דברים בכל זה). ולכן גם בנדון דידן לא תהיה בעיה של מחלוקת בשינויי התפילה וקריאת-התורה.

² ביחס להקפות בהן יש פרהסיא גדולה יותר, מצאנו אוסרים (עיין ספר "יו"ט שני כהלכתו" פרק ג ובהערה לא שם). אבל עיין שם בסוף הספר בהוספות לפרק ג הערה לא בשם הגר"שז אויערבך שאפשר להתיר, אם יש גם אנשי חו"ל שעורכים הקפות ביום ראשון במקום הזה, כגון חסידי חב"ד ואחרים, והוסיף שאפשר, שיש להתיר אפילו כאשר אין מניין כזה בעיר, הואיל ומפורסם הדבר שיש מניינים כאלה אפילו של אנשי חו"ל, ולא יבואו לידי זלזול ומחלוקת. וכך הורה מרן הגר"ש ישראל.

בשם צוות המשיבים ובברכת התורה,

הרב משה ארנרייך הרב יוסף כרמל
ראשי הכולל

גם אני מאשר:
הרב שאול ישראלי

שו"ת "במראה הבזק", חלקים א'- ו'

תשובות לשאלות מרבני הגולה. השאלות מבטאות את המצב מיוחד של קהילות ישראל בכל קצוות תבל בימינו אנו. התשובות מתמודדות עם המציאות בעולם מודרני מתפתח בדרך של "דרכיה דרכי נעם". הספרים עוסקים בארבעת חלקי ה"שלחן ערוך" תוך ניסיון לקחת בחשבון גם את החלק החמישי הנופך את התורה ל"תורת חיים".
מחיר מבצע לששת הכרכים 300 ₪ במקום 360 ₪ (לחץ לקניה) (טל' 02-5371485)

חדש!!!

שו"ת "במראה הבזק" במהדורה מהודרת!

מחיר מבצע לששת הכרכים 360 ₪ במקום 480 ₪

בשיתוף המרכז לשירותים רוחניים לקהילות - ההסתדרות הציונית העולמית

